

Ontwikkeling flexibele en vaste banen bij gebruikers van NOW

Tom Smits (SEO/EZK), Brenda Bos (CBS), Erik Brouwer (SEO/EZK) en Marcel Seip (RVO)

Februari 2022

Dit rapport is tot stand gekomen in het kader van het BAT-lab, het beleidsanalyse-laboratorium van het Directoraat-Generaal voor Bedrijfsleven en Innovatie van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daar wordt nauw samengewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het Beleidsanalyseteam (BAT) van DG B&I. Centraal in deze samenwerking staan beleidsgedreven analyses op basis van microdata.

Inhoud

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	6
2. De NOW-regeling	7
3. Data	8
4. Beschrijvende analyse	10
4.1 Gebruik NOW-regeling	10
4.2 Ontwikkeling werkgelegenheid	12
4.3 Spreiding werkgelegenheidsontwikkeling	15
5. Verdiepende analyse	16
5.1 Lineaire regressie	16
5.2 Panelanalyses	17
5.3 Mogelijke verklaringen bevindingen	20
6. Conclusies	21
Bijlage A: Schattingsresultaten	23
Literatuur	26

Managementsamenvatting

Om werkgevers die door de coronacrisis te maken hebben met omzetverlies tegemoet te komen, zijn vanaf maart 2020 verschillende tijdelijke steunmaatregelen in het leven geroepen. Eén van de maatregelen is de tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud van werkgelegenheid (NOW). De regeling compenseert voor loonkosten van werkgevers die, tijdens de geldende overheidsmaatregelen om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, een omzetverlies lijden van minimaal 20 procent in een aangesloten periode van 3 of 4 maanden. Dit met als doel om zoveel mogelijk banen te behouden.

In dit rapport wordt in beeld gebracht wat de banenontwikkeling in Nederland in 2020 is geweest. Daarnaast wordt onderzocht in welke mate banen behouden zijn gebleven door de NOW. Dit doen we door data op bedrijfsniveau over het gebruik van de NOW te koppelen aan de werkgelegenheid van deze bedrijven en andere achtergrondkenmerken. We beschouwen hierbij de periode van februari tot en met oktober 2020 en het gaat hierbij om de NOW-1&2. Onze hypothese is dat aanvragers van de NOW medewerkers met een vast contract behouden, maar medewerkers in de flexibele schil (i.c. medewerkers met contract voor bepaalde tijd, oproep- en uitzendkrachten en stagiairs) in mindere mate. Hoewel de NOW bedoeld is voor zowel medewerkers met een vast als met een tijdelijk contract, heeft een bedrijf namelijk wel meer mogelijkheden om afscheid te nemen van medewerkers met een tijdelijk contract. Zo kunnen ze er voor kiezen om tijdelijke contracten niet te verlengen of oproepkrachten minder in te zetten, zonder dat dit gepaard gaat met een extra korting (boete) op de NOW(1), bovenop het verlies van de loonsteun voor de betreffende medewerkers.

Van alle 440.000 bedrijven in Nederland met minimaal één werknemer in dienst ontving ruim een kwart NOW-1. NOW-1 kon worden aangevraagd voor een aaneengesloten periode van drie maanden, waarbij kon worden gekozen voor maart, april of mei 2020 als startmoment voor de relevante periode van omzetverlies. Van de NOW-1 gebruikers ontving 41% ook NOW-2 (48.800 bedrijven). Deze tegemoetkoming gold voor een aaneengesloten periode van vier maanden en diende aan te sluiten op de periode waarvoor NOW-1 was aangevraagd. Een kleine 4200 bedrijven vroeg daarnaast NOW-2 aan zonder van de NOW-1 gebruik te hebben gemaakt. Zij konden als start van de periode van omzetverlies kiezen uit juni, juli of augustus.

De resultaten van lineaire regressies van de ontwikkeling van de vaste werkgelegenheid (contracten met een onbepaalde tijd) laten positief significante verschillen zien voor de NOW-gebruikers ten opzichte van niet-gebruikers. Dit geldt voor alle drie de groepen NOW-gebruikers (van alleen NOW-1, van alleen NOW-2 en van een combinatie van NOW-1 en NOW-2).

Verder laten de regressies zien dat in mei ten opzichte van februari de werkgelegenheid van de flexibele schil daalt voor de gebruikers van NOW ten opzichte van niet-gebruikers. Dit geldt wederom voor alle drie de groepen NOW-gebruikers. In de loop van 2020 verandert dit beeld. In augustus 2020 is de tijdelijke werkgelegenheid van NOW-1-gebruikers weer terug op het niveau van februari, maar is voor gebruikers van zowel NOW-1 als NOW-2 de werkgelegenheid nog wel significant lager. Het gaat hier vooral om werknemers met een contract voor een bepaalde tijd. Bedrijven die zowel NOW-1 als NOW-2 ontvangen ook nog tegemoetkoming in de maand augustus. Het is daarom ook wel logisch dat deze bedrijven nog niet hersteld zijn tot het niveau voor de start van de coronacrisis.

Om maand-op-maand veranderingen beter in beeld te kunnen brengen, wordt gebruik gemaakt van paneldata analyse. Niet alleen wordt daarmee de ontwikkeling in de tijd zichtbaar, ook kan in de panelanalyse gecorrigeerd worden voor het moment van ingaan van de steun. De uitkomsten van deze methode zijn consistent met die van de lineaire regressie. Bij gebruikers van de NOW-1 is de tijdelijke werkgelegenheid gedaald tijdens de drie maanden waarin de tegemoetkoming werd ontvangen, om vervolgens weer terug te keren naar het niveau van voor de steun. Voor gebruikers van zowel NOW-1 als NOW-2 is dit herstel er (nog) niet. De vaste werkgelegenheid is ook in de panelanalyse iets hoger geworden bij NOW-gebruikers dan bij niet-NOW-gebruikers, een verschil dat al begint kort na de steun en daarna op een stabiel niveau blijft.

De uitkomsten van regressies bevestigen de hypothese dat de NOW (in samenhang met de coronacrisis) in ieder geval op korte termijn gevolgen heeft gehad voor de verhouding tussen de vaste en tijdelijke werkgelegenheid: meer vast, minder tijdelijk. De flexibiliseringstendens van de Nederlandse arbeidsmarkt van de laatste jaren lijkt daarmee (tijdelijk) te zijn omgebogen. We opperen in deze notitie een drietal verklaringen voor deze (tijdelijke?) breuk, maar verder onderzoek is nodig. Een mogelijke verklaring voor de daling van de tijdelijke werkgelegenheid

bij bedrijven die gebruikmaken van de NOW kan de volgende zijn. Bedrijven konden kosten besparen door in hun flexibele schil werknemers te laten gaan of minder in te zetten, zonder dat dit leidde tot extra kortingen op de NOW-steun anders dan de reguliere vermindering van de subsidie door de daling van de loonsom. Bedrijven met NOW hebben in principe sowieso te kampen met grote (verwachte) omzetverliezen, waardoor ze hun productieproces en personeelsbestand moeten aanpassen om te overleven. De NOW-subsidie geeft namelijk geen totale dekking van de loonkosten. En dan ligt inkrimping van de flexibele schil eerder voor de hand, vanwege het ontslagrecht bij vast personeel. Een andere mogelijkheid is dat anticiperend op de krappe arbeidsmarkt van voor de corona-uitbraak bedrijven er – mede door de NOW-steun – voor kozen om voorsnog het vaste personeel aan te houden (labour hoarding) en zo ook de continuïteit en het opgebouwde menselijk kapitaal te borgen. Een derde mogelijkheid is dat werknemers met een tijdelijk contract zelf weg zijn gegaan en op zoek zijn of waren naar een andere baan, of met pensioen zijn gegaan. Dit vanwege de verwachting dat hun tijdelijk contract niet verlengd zou gaan worden of de intrinsieke motivatie hebben om bij een bedrijf te werken dat minder of geen negatieve gevolgen ondervond van de coronamaatregelen.

1. Inleiding

Om werkgevers die door de coronacrisis te maken hebben met omzetverlies tegemoet te komen, zijn vanaf maart 2020 verschillende tijdelijke financiële steunmaatregelen in het leven geroepen. Eén van die maatregelen is de tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud van werkgelegenheid (NOW). Met de tegemoetkoming NOW konden werkgevers hun werknemers met een vast en met een flexibel contract doorbetalen en in dienst houden.¹ Dit met als doel om zoveel mogelijk banen te behouden.

Om te onderzoeken in welke mate banen behouden zijn gebleven, wordt in deze notitie onderzocht of er (statistisch significante) verschillen in de werkgelegenheidsontwikkeling bestaan tussen gebruikers en niet-gebruikers van de NOW-maatregelen. Hierbij kijken we naar het NOW-gebruik tijdens de eerste (NOW-1) en tweede tranche (NOW-2). Daarnaast maken we onderscheid tussen werknemers met een vast en flexibel contract. Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te geven in de gebruikers en niet-gebruikers van de NOW-regeling, waarbij de hypothese is dat NOW-gebruikers medewerkers met een vast contract behouden, maar medewerkers in de flexibele schil in mindere mate. Hoewel de NOW bedoeld is voor zowel medewerkers met een vast als met een tijdelijk contract, heeft een bedrijf namelijk wel meer mogelijkheden om afscheid te nemen van medewerkers met een tijdelijk contract. Zo kunnen ze er voor kiezen om tijdelijke contracten niet te verlengen of oproepkrachten en uitzendkrachten minder in te zetten, zonder dat dit gepaard gaat met een extra korting op de NOW. Dit rapport is geen effectmeting van de NOW-regeling, daarvoor is de onderzochte periode te kort.

De werking van de NOW-regeling wordt in het volgende hoofdstuk beschreven. Hoofdstuk 3 behandelt vervolgens de gebruikte data voor dit onderzoek en hoofdstuk 4 laat een beschrijvende analyse van de ontwikkelingen van de werkgelegenheid en het NOW-gebruik zien. In hoofdstuk 5 wordt met behulp van een lineaire regressie en een paneldata-analyse de relatie tussen werkgelegenheid en de NOW verder onderzocht. Hoofdstuk 6 sluit af met de belangrijkste bevindingen.

---

¹ Overigens vallen uitzendkrachten niet onder de NOW-regeling voor de bedrijven waar ze te werk zijn gesteld.

2. De NOW-regeling

De NOW-regeling is in het leven geroepen om werkgelegenheid te behouden bij bedrijven die zijn getroffen door de coronacrisis. De regeling compenseert de loonkosten van bedrijven met een omzetverlies van minimaal 20 procent. Deze regeling wordt uitgevoerd door het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). De NOW is na de start een aantal keren verlengd en kent daardoor verschillende tranches. In dit onderzoek kijken we naar de eerste twee. De eerste tranche (NOW-1) liep vanaf 6 april 2020 tot 6 juni. Deze regeling was bedoeld voor bedrijven met een (verwacht) omzetverlies van minstens 20 procent in drie aaneengesloten maanden, startende (met terugwerkende kracht) op 1 maart, 1 april of 1 mei.

De NOW-2-regeling was de opvolger van de NOW-1 en had een duur van vier maanden. De periode van omzetverlies was aansluitend aan de NOW-1-periode voor de bedrijven die ook gebruik hebben gemaakt van NOW-1. Bedrijven die geen gebruik hadden gemaakt van de NOW-1 konden zelf de relevante periode van omzetverlies kiezen (1 juni, 1 juli of 1 augustus).² Bij zowel de NOW-1 als de NOW-2 gaat het om een voorschot. Achteraf volgt een definitieve vaststelling op basis van de definitieve loonsom en het werkelijk percentage omzetverlies. Deze vaststellingen waren nog niet beschikbaar op het moment van dit onderzoek.³

Aan het verkrijgen van een NOW-regeling zijn aanvullende voorwaarden verbonden. Zo betaalt de werkgever zijn werknemers 100 procent door en is de werkgever verplicht om de subsidie te gebruiken voor de betaling van de “loonkosten, werkgeverspremies, werknemersbijdragen aan pensioen, de opbouw van vakantiegeld en andere kosten dan loonkosten”.⁴ Als de loonkosten van de werkgever dalen, zal ook de NOW-subsidie kleiner uitvallen. Dat heeft te maken met het doel van de regeling: het behoud van werkgelegenheid. Als werknemers worden ontslagen of als hun contracten niet worden verlengd, dan dalen de kosten van de werkgever. Dat betekent dat hij ook minder steun nodig heeft gehad. Daarom is in de NOW-regeling bepaald dat indien de loonsom daalt dit bij de vaststelling gevolgen heeft voor de hoogte van de subsidie. De werkgever kreeg in de NOW-1 een extra korting op de subsidie als hij ontslag om bedrijfseconomische redenen aanvroeg.⁵ Deze additionele korting verviel bij de volgende situaties:

- een proeftijdontslag;
- het niet verlengen van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd;
- ontslag wegens disfunctioneren, verwijtbaar handelen, verstoorde arbeidsrelatie of een andere redelijke ontslaggrond;
- een beëindiging met wederzijds goedvinden (door middel van het sluiten van een vaststellingsovereenkomst).

In de NOW-2 blijft de correctie op de subsidie bij bedrijfseconomisch ontslag bestaan, maar de subsidie wordt niet meer extra verlaagd. Bedrijven verklaren bij de nieuwe NOW-aanvraag wel dat zij overleggen met vakbonden als zij voor meer dan 20 medewerkers bedrijfseconomisch ontslag willen aanvragen. Dit sluit aan bij de regelgeving rondom collectief ontslag. Ook blijft de wettelijke bescherming bij ontslag gewoon van kracht.

² Bedrijven ontvangen 80 procent van de tegemoetkoming als voorschot. De tegemoetkoming werd als volgt berekend: 90 procent van het verwachte omzetverliespercentage, vermenigvuldigd met 1,4 maal de loonsom in maart 2020. Voor NOW-2 is de forfaitaire opslag voor werkgeverslasten dus verhoogd van 30% naar 40% van de loonsom.

³ De derde aanvraagperiode van de NOW is niet meegenomen in deze rapportage omdat tijdens ons onderzoek (volledige) informatie over deze periode nog niet beschikbaar was, en doorloopt tot in 2021, waarover destijds nog geen werkgelegenheidscijfers beschikbaar waren.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2020/09/30/tijdelijke-noodmaatregel-overbrugging-voor-werkgelegenheid-NOW-2/now+2.0+20092020.pdf>

⁵ Respectievelijk 150 procent (NOW-1) of 100 procent (NOW-2) van het loon van de betreffende werknemer.

3. Data

Voor de analyses in dit rapport is de administratie van het UWV over het gebruik van steunmaatregelen op basis van het loonheffingsnummer gekoppeld aan bedrijfseenheden in het Algemeen Bedrijven Register (ABR) van het CBS.⁶ Voor meer informatie over deze koppeling, zie Bos et al. (2021). Vervolgens is een koppeling gemaakt met andere databronnen van het CBS, zodat meerdere variabelen in het onderzoek kunnen worden meegenomen. Een overzicht van de gebruikte bronnen staat in tabel 1.

Tabel 1: overzicht gebruikte bronnen

Bron	Variabelen	Opmerkingen
Informatie uitvoeringsorganisatie UWV	Gebruik NOW-1 en NOW-2	
Algemeen Bedrijven Register (ABR)	Bedrijfseenheid	We nemen hierbij de peildatum april 2020.
Bedrijfsdemografisch Kader (BDK)	Bedrijfstak, grootteklasse, bedrijfsleeftijd	
Directe Raming Totalen (DRT)	Productiviteit	Alleen beschikbaar voor bedrijfstakken die btw-plichtig zijn.
Polisadministratie (Polis)	Werkgelegenheid, Productiviteit	Alleen beschikbaar voor bedrijven met werknemers.
Statistiek Financiën van niet-financiële ondernemingen (NFO)	Solvabiliteit, liquiditeit	Alleen beschikbaar voor bedrijven met rechtspersoonlijkheid. Deze gegevens gaan over 2019.

Noot: de productiviteit wordt berekend door de omzet uit de DRT te delen door de werkgelegenheid (fte) uit de Polisadministratie.

Voor de analyse is gebruik gemaakt van de volgende variabelen:

- **Werkgelegenheid:** per maand is per bedrijf in Nederland het aantal voltijdsequivalenten (fte) afgeleid uit de Polisdata van het CBS. Voor de analyse is gebruik gemaakt van de maanden februari tot en met oktober 2020. Tevens is onderscheid gemaakt tussen vaste werkgelegenheid (contracten met een onbepaalde tijd) en tijdelijke werkgelegenheid (contracten met een bepaalde tijd).⁷
- **Gebruik van NOW-1 en NOW-2:** per bedrijf is bekend of het gebruik heeft gemaakt van NOW-1 en/of NOW-2. Dit betreft toegekende voorschot aanvragen, geen vaststellingen. Hierbij is ook onder andere de relevante periode van verwacht omzetverlies bekend.
- **Sector:** Voor deze analyse is gebruik gemaakt van de standaardbedrijfsindeling van het CBS op bedrijfstakniveau. Dit betreft de SBI-lettercode A tot en met S, waarbij sector B tot en met E zijn samengevoegd.
- **Grootteklasse:** Voor deze analyse is gebruik gemaakt van een grootteklasse-indeling van bedrijven met 1 werkzame persoon (wp), 2-9 wp, 10-49 wp, 50-249 wp en 250 wp of meer.
- **Solvabiliteit in 2019:** De solvabiliteitsratio geeft aan of een bedrijf al haar schulden kan terugbetalen als het bedrijf stopt of failliet gaat en in hoeverre een bedrijf afhankelijk is van schuldeisers. Het geeft daarmee inzicht in de financiële gezondheid van een bedrijf op de lange termijn. De solvabiliteitsratio is voor deze analyse ingedeeld in categorieën: negatief, 0 tot 40%, 40 tot 70%, 70 tot 100% of onbekend. Deze laatste categorie komt vaak voor, omdat de solvabiliteitsratio is gebaseerd op het NFO-bestand van het CBS. Hier komen alleen bedrijven met een rechtspersoonlijkheid in voor.
- **Liquiditeit in 2019:** De liquiditeitspositie geeft aan in welke mate een onderneming kan voldoen aan haar lopende financiële verplichtingen. Liquiditeit geeft dus inzicht of het bedrijf op de korte termijn aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. Liquiditeit is geoperationaliseerd als de quick ratio⁸, en is ingedeeld

⁶ De koppeling is uitgevoerd op het niveau van de bedrijfseenheid (BEID). Een bedrijf kan onder meerdere loonheffingsnummers een aanvraag hebben gedaan. Bij het CBS kunnen deze verschillende loonheffingsnummers onder dezelfde economische eenheid (BEID) vallen. Wanneer een bedrijf daadwerkelijk meerdere aanvragen heeft gedaan is de grootste aanvraag (bedrag) als leidend genomen.

⁷ Onder vaste werkgelegenheid vallen reguliere werknemers, WSW'er (wet sociale werkvoorziening) met een contract voor onbetaalde tijd en alle directeur-grotaandeelhouders.

⁸ Quick ratio = (vlottende activa – voorraden)/kortlopende schulden.

in de categorieën lager dan 1, 1 tot 2, 2 tot 5, hoger dan 5 of onbekend. Ook de liquiditeit is gebaseerd op het NFO-bestand van het CBS.

- **Productiviteit in 2019:** De productiviteit is in deze analyse gedefinieerd als omzet per fte. Ook deze variabele is ingedeeld in categorieën: minder dan € 85.000 per fte, € 85.000 tot € 150.000 per fte, € 150.000 - € 300.000 per fte, meer dan € 300.000 per fte of onbekend. Deze categoriekeuze leidt tot vier groepen bedrijven van ongeveer gelijke omvang.

In de analyses in deze notitie zijn alleen bedrijven meegenomen die in aanmerking kwamen voor de NOW regeling. Dit is geoperationaliseerd als de bedrijven die in februari 2020 minimaal 1 werknemer in dienst hadden. Bedrijven zonder personeel kunnen, omdat zij geen werknemers in dienst hebben, geen gebruik maken van de NOW en maken daarom geen onderdeel uit van de analyses.

De variabelen sector, grootteklasse, solvabiliteit, liquiditeit en productiviteit worden gebruikt als controlevariabelen in de analyse. Deze gegevens zijn niet voor alle bedrijven bekend. Dit geldt met name voor solvabiliteit, liquiditeit en productiviteit, die alleen bekend zijn voor bedrijven met een rechtspersoonlijkheid. Door de controlevariabelen categorisch op te nemen in de analyse en een categorie 'onbekend' mee op te nemen, kunnen toch alle bedrijven uit de doelpopulatie (bedrijven met in februari 2020 minimaal 1 werknemer in dienst) worden meegenomen in de analyse, waardoor eventuele selectie-effecten worden beperkt.

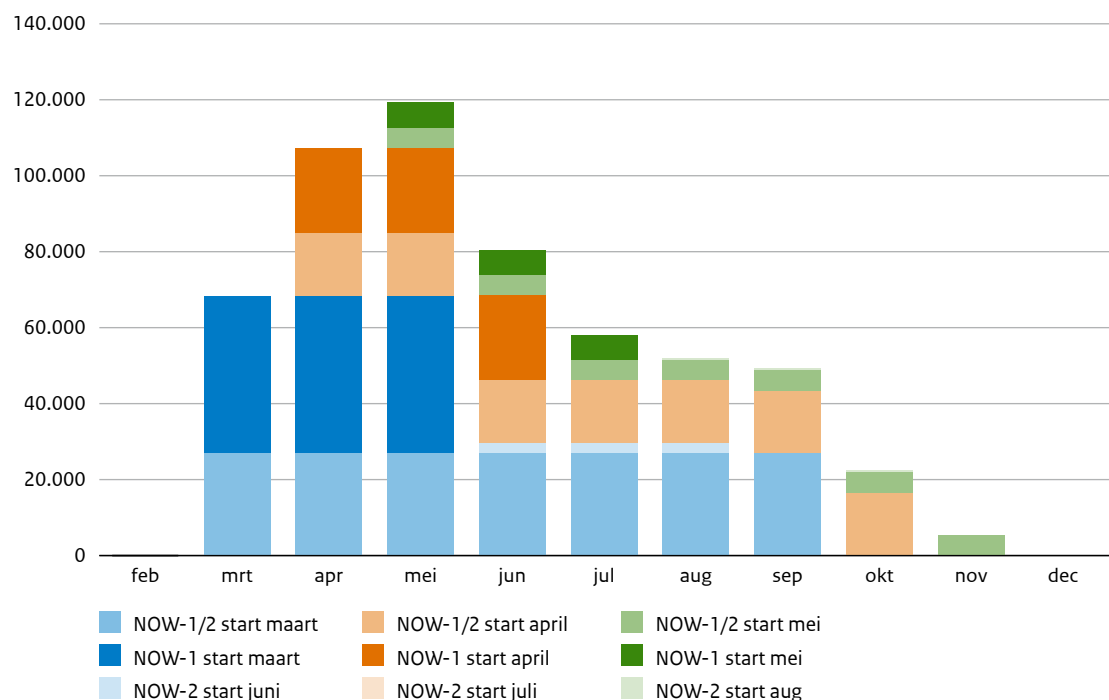
4. Beschrijvende analyse

Om meer inzicht te krijgen in de gevolgen van de NOW voor de werkgelegenheid is het belangrijk om verschillende gebruikersgroepen in beeld te brengen. We kijken daarom onder meer naar het aantal bedrijven dat gebruik heeft gemaakt van NOW-1 en/of NOW-2, en naar de ontwikkeling van de werkgelegenheid van deze groepen bedrijven, uitgesplitst naar werknemers met een vast en flexibel contract.

4.1 Gebruik NOW-regeling

In februari 2020 waren er ruim circa 442.500 bedrijven met minimaal één werknemer in dienst die, als ze aan de criteria voor verwacht omzetverlies voldeden, gebruik konden maken van de NOW. Van deze bedrijven ontvingen er ruim 119.000 NOW-1. Dit is net iets meer dan een kwart van de betreffende bedrijven. Van de NOW-1 gebruikers ontving 41% ook NOW-2 (48 800). Deze steun gold voor een periode van vier maanden en diende aan te sluiten op de omzetverliesperiode die binnen NOW-1 was opgegeven. Figuur 1 laat de opbouw van NOW-1 en NOW-2 per maand zien in het tijdvak februari 2020 tot en met december 2020, waarbij iedere kleur een verschillende groep NOW-gebruikers is. Hierin is te zien dat de mate van gebruik afhangt van de tijd. In mei 2020 was het aantal bedrijven dat te maken had met een verwacht omzetverlies van boven het criterium van 20 procent het hoogst. Mei 2020 was de uiterste begindatum voor NOW-1 en de eerste lockdown was toen in volle gang. Tijdens de zomermaanden (derde kwartaal van 2020) hadden fors minder bedrijven steun nodig mede doordat allerlei versoepelingen plaatsvonden.⁹

Figuur 1 Gebruik van NOW-1 naar startmaand voor de periode van omzetverlies en aansluitend NOW-2 gebruik

Het gebruik van de NOW-regeling hangt daarnaast sterk samen met sector en grootteklasse. Tabel 2 laat het gebruik van de NOW-regeling naar sector en grootteklasse zien. Zo is het gebruik van NOW onder horecabedrijven en in de sector cultuur, sport en recreatie groot. Dit zijn beide sectoren die sterk geraakt waren door de corona beperkende maatregelen. Bij horecabedrijven valt ook het relatief grote aandeel bedrijven op dat alleen NOW-1 heeft aangevraagd, maar geen NOW-2. Verder is onder bedrijven met 10-49 werknemers het NOW-1-gebruik groter dan in andere grootteklassen. Als we naar de andere variabelen kijken, dan zien we dat bedrijven die in 2019 een lagere liquiditeit, solvabiliteit en productiviteit hadden vaker steun aanvragen.¹⁰

⁹ In het vierde kwartaal liep het aantal besmettingen op en konden bedrijven gebruikmaken van de NOW 3.1, die in dit onderzoek niet is meegenomen. Het aantal NOW 3.1 gebruikers is iets hoger dan bij NOW-2.

¹⁰ Zie ook Bos et al. (2021).

Tabel 2 Gebruik van NOW naar sector, grootteklasse en financiële positie.

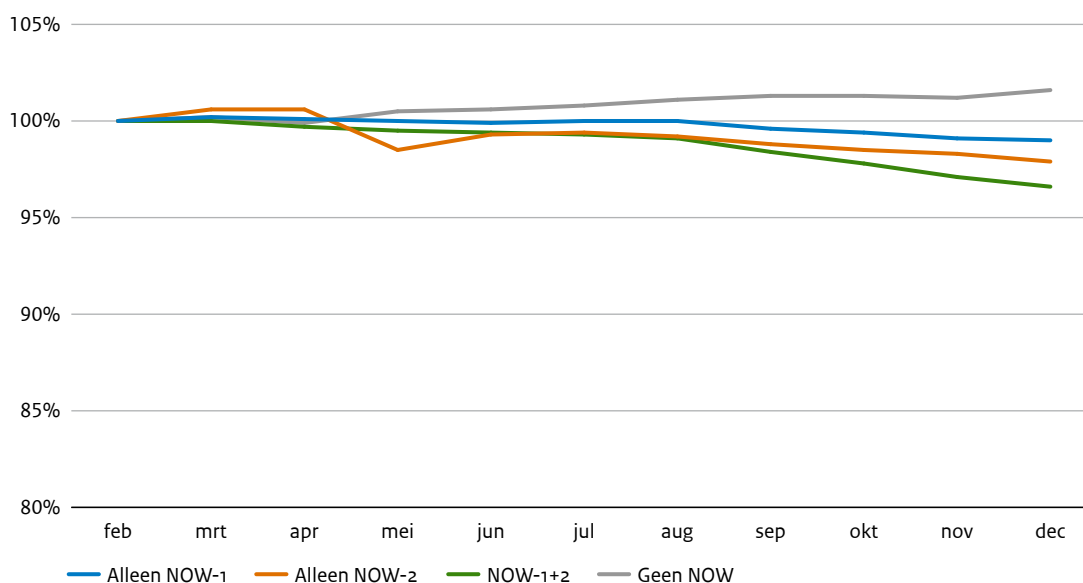
Bedrijfskenmerken van NOW- en niet-NOW-gebruikers	NOW-1 en NOW-2	Wel NOW-1, geen NOW-2	Geen NOW-1, wel NOW-2	Geen NOW-1 of NOW2	Aantal bedrijven
Totaal	11,0%	15,9%	1,0%	72,1%	442500
Bedrijfstak					
A Landbouw, bosbouw en visserij	3,6%	9,2%	3,4%	83,7%	14230
B-E Nijverheid (geen bouw)	17,0%	18,0%	2,1%	62,8%	25260
F Bouwnijverheid	5,6%	9,4%	1,4%	83,6%	27170
G Handel	12,0%	23,1%	1,0%	63,9%	81430
H Vervoer en opslag	16,4%	14,6%	1,9%	67,0%	11640
I Horeca	33,7%	38,2%	1,0%	27,0%	29200
J Informatie en communicatie	11,1%	10,1%	1,2%	77,7%	19270
K Financiële dienstverlening	0,8%	1,2%	0,1%	97,9%	62940
L Verhuur en handel van onroerend goed	5,4%	9,8%	0,4%	84,4%	9690
M Specialistische zakelijke diensten	7,5%	7,4%	0,7%	84,3%	72960
N Verhuur en overige zakelijke diensten	19,4%	14,5%	1,6%	64,5%	19930
P Onderwijs	15,8%	20,6%	0,8%	62,8%	7320
Q Gezondheids- en welzijnszorg	4,7%	21,2%	0,4%	73,7%	32540
R Cultuur, sport en recreatie	30,7%	25,6%	1,0%	42,7%	10580
S Overige dienstverlening	13,3%	40,9%	0,7%	45,1%	17750
Overig	.	1,8%	.	96,1%	610
Grootteklasse					
1 WP	2,6%	4,7%	0,4%	92,4%	175350
2-9 WP	14,3%	23,6%	1,3%	60,8%	199030
10-49 WP	24,1%	23,5%	1,9%	50,5%	53090
50-249 WP	21,4%	19,8%	1,4%	57,4%	11780
250+ WP	14,4%	14,3%	0,8%	70,5%	3260
Solvabiliteit 2019					
<0	21,0%	17,6%	1,5%	59,8%	23400
0-0.4	17,8%	17,8%	1,8%	62,7%	52090
0.4-0.7	14,2%	16,1%	1,3%	68,3%	57460
0.7-1	7,4%	9,1%	0,7%	82,8%	61970
onbekend	8,8%	17,0%	0,8%	73,4%	247600
Liquiditeit 2019					
< 1	19,9%	20,1%	1,7%	58,4%	47710
1-2	17,7%	17,4%	1,7%	63,3%	51600
2-5	12,5%	13,7%	1,2%	72,6%	46730
> 5	5,2%	6,8%	0,5%	87,6%	48780
onbekend	8,8%	17,0%	0,8%	73,4%	247680
Productiviteit 2019 (omzet / fte)					
< € 85.000	15,1%	18,7%	0,9%	65,3%	60290
€ 85.000 - € 150.000	17,9%	21,7%	1,2%	59,3%	65850
€ 150.000 - € 300.000	13,4%	19,0%	1,3%	66,3%	86840
> € 300.000	10,1%	17,1%	1,1%	71,7%	82030
onbekend	5,4%	9,7%	0,7%	84,2%	147500

Noot: De percentages sommeren per regel op tot 100%

4.2 Ontwikkeling werkgelegenheid

Om een eerste beeld te krijgen van de ontwikkeling van de gemiddelde werkgelegenheid van bedrijven in 2020 wordt gekeken naar de ontwikkeling van gebruikers van de NOW-1, de NOW-2, een combinatie van NOW-1 en NOW-2 en niet-gebruikers van de NOW. Figuur 2 laat zien hoe de vaste werkgelegenheid zich heeft ontwikkeld in de periode februari tot en met december 2020. In deze figuur is te zien dat de vaste werkgelegenheid voor alle vier de groepen vooral in het begin weinig verandert. Wel is te zien dat de vaste werkgelegenheid bij bedrijven die geen NOW ontvangen iets is toegenomen, terwijl de werkgelegenheid bij de drie groepen NOW-gebruikers juist is gedaald. Deze daling lijkt vanaf augustus 2020 voor deze drie groepen sterker te zijn geworden.

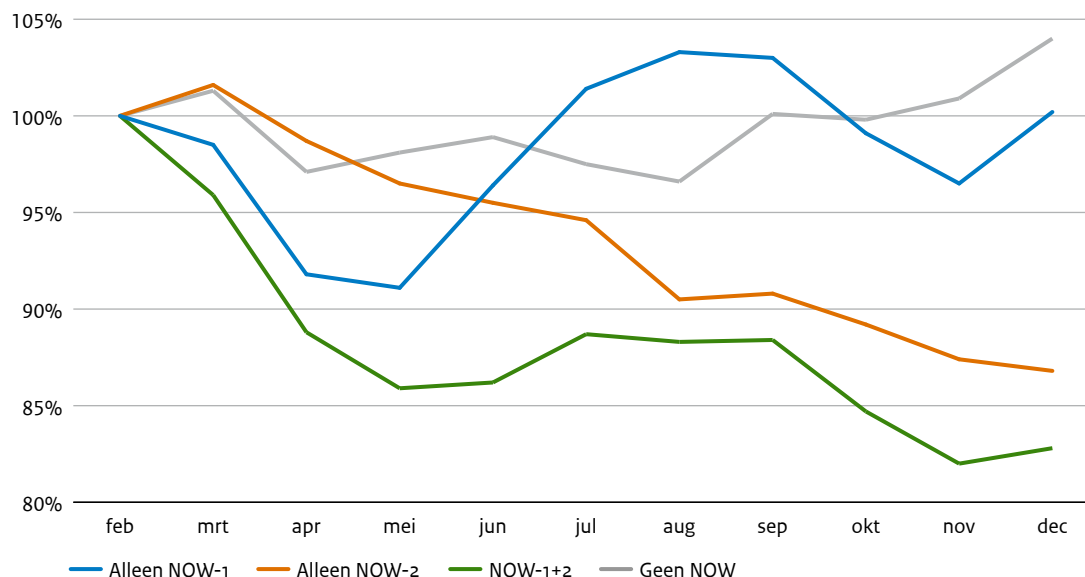
Figuur 2 Gemiddelde vaste werkgelegenheid van NOW-gebruikers en niet-gebruikers.

Noot: de assen van de grafiek zijn bewust gelijk gehouden met de assen in figuur 3 voor een zuivere onderlinge vergelijking.

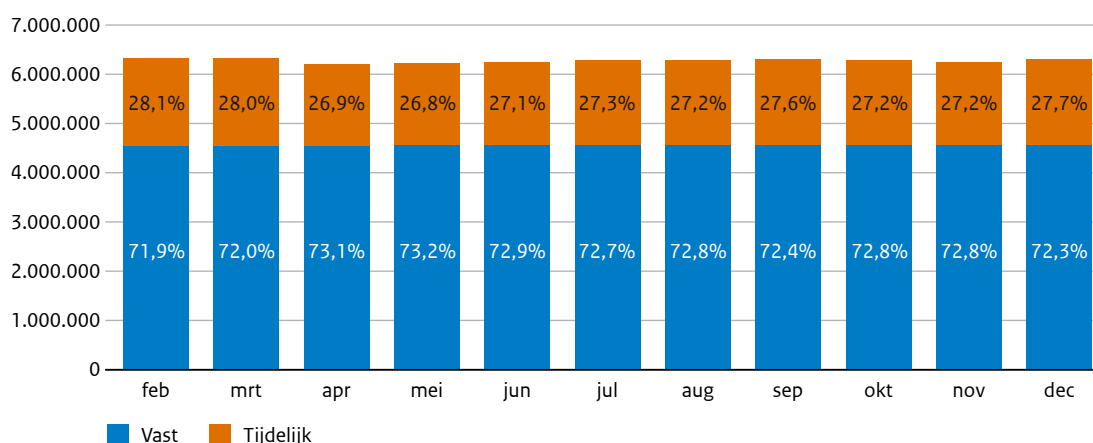
In tegenstelling tot het beeld bij de vaste werkgelegenheid is er bij de tijdelijke werkgelegenheid veel meer turbulentie in de periode februari 2020 tot en met december 2020. Figuur 3 laat zien dat er in het tweede kwartaal (tijdens de eerste lockdown) wel minder tijdelijke werkgelegenheid was dan ervoor bij bedrijven die NOW-1 of een combinatie aanvroegen. Bij de gebruikers van alleen NOW-2 of een combinatie van NOW-1 en NOW-2 loopt deze dip in tijdelijke werkgelegenheid nog door in het derde kwartaal. Ook bij de tijdelijke werkgelegenheid is het werkgelegenheidsverloop bij de niet-gebruikers gunstiger.

Figuur 3 Gemiddelde tijdelijke werkgelegenheid van NOW-gebruikers en niet-gebruikers.

Het beeld dat figuren 2 en 3 schetsen past in het macrobeeld van de economie in 2020. In het tweede kwartaal van 2020 liep de werkgelegenheid terug, om richting het eind van 2020 weer te herstellen.¹¹ Er lijkt daarbij een beweging te zijn geweest van personeel naar bedrijven die geen last hadden van corona, of zelfs profiteerden van de lockdown met als gevolg een aantrekkelijke vraag naar personeel: Een sprekend voorbeeld hiervan zijn de webshop winkels. Kijkend naar de onderliggende gegevens uit de Polisadministratie lijkt er sprake te zijn van herallocatie. Bij de bedrijven die gebruikmaken van de NOW-regeling daalt het aantal oproepkrachten sterk in de periode februari-december 2020, terwijl omgekeerd bij bedrijven die geen gebruikmaken van de NOW-regeling het aantal oproepkrachten sterk stijgt.

Figuur 4 Ontwikkeling vaste en tijdelijke werkgelegenheid in 2020

Naast een mogelijke verschuiving tussen getroffen en niet getroffen bedrijven, nam het aandeel vaste werkgelegenheid iets toe in deze periode. Figuur 4 laat zien hoe de werkgelegenheid in totaal én de verhouding daarin tussen vaste en tijdelijke contracten zich heeft ontwikkeld. Het aandeel tijdelijke contracten loopt in april 2020 wat terug om geleidelijk daarna weer wat toe te nemen. In december ligt het aandeel fractioneel lager dan net voor de corona-uitbraak. Overigens maken we hier geen onderscheid tussen wel/niet gebruik van NOW, dat doen we wel in de box (Ontwikkeling verschillende type tijdelijke banen).

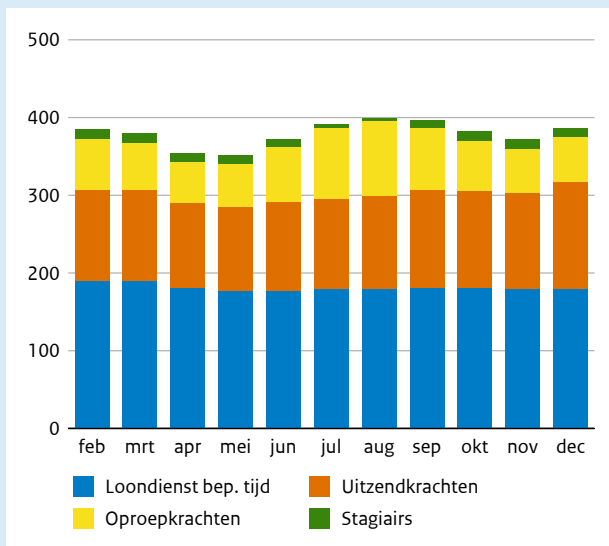
¹¹ Zie CBS: [Banen - Werkgelegenheid \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/onderwerpen/banen-werkgelegenheid)

Ontwikkeling verschillende type tijdelijke banen

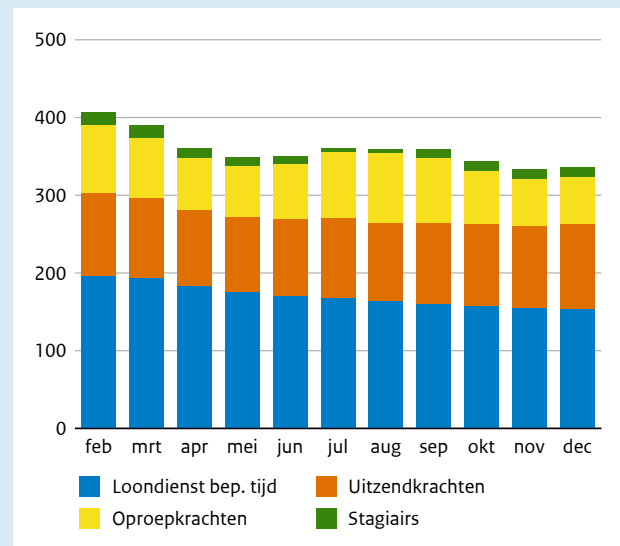
De tijdelijke werkgelegenheid van bedrijven bestaat uit stagiair(e)s, oproepkrachten en uitzendkrachten, maar ook uit werknemers met een contract voor bepaalde tijd. Het grootste deel hiervan betreft tijdelijke contracten. De daling bij de tijdelijke werkgelegenheid die in figuur 3 te zien is, kan dus voortkomen uit verschillende groepen. Wanneer we deze groepen nader bekijken zien we dat de daling van tijdelijke werkgelegenheid bij gebruikers van de NOW (NOW-1 en/of NOW-2) in de maand maart 2020 met name wordt veroorzaakt doordat minder oproepkrachten werden opgeroepen. In april volgen ook de andere categorieën. In juni, na de eerste lockdown, is herstel te zien bij de uitzendkrachten en dat zet zich door naar het einde van 2020. Het aantal werknemers met een tijdelijk contract voor bepaalde tijd (de grootste groep binnen de tijdelijke banen) ligt bij NOW-gebruikers in december 2020 bijna 15% lager dan vóór de uitbraak van de coronacrisis. Daarnaast is bij NOW-gebruikers het aantal oproepkrachten met zo'n 24% gedaald, terwijl het aantal oproepkrachten bij niet-NOW gebruikers met circa 17% is gestegen.

Totale tijdelijke werkgelegenheid bij verschillende groepen NOW-gebruikers en niet-gebruikers

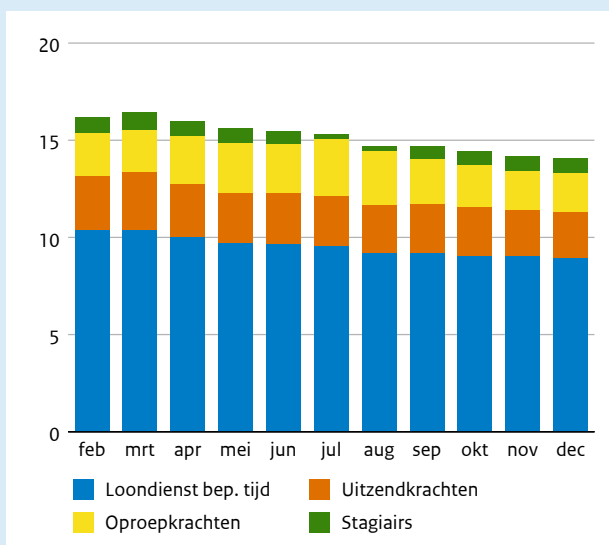
NOW-1-gebruikers (fte x 1000)

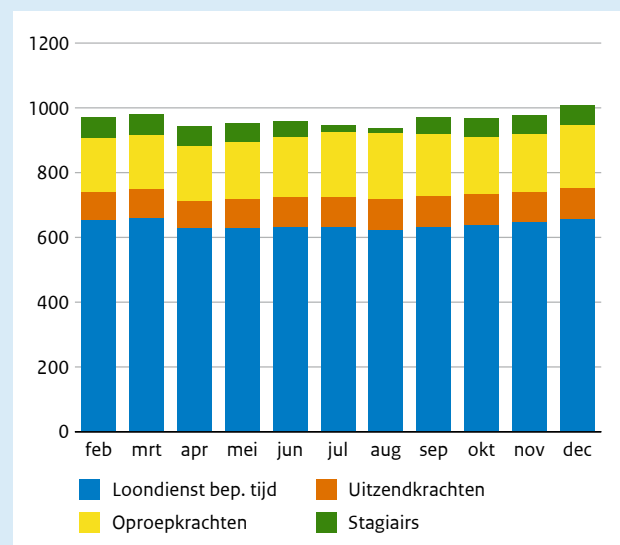
NOW-1- en NOW-2-gebruikers (fte x 1000)

NOW-2-gebruikers (fte x 1000)

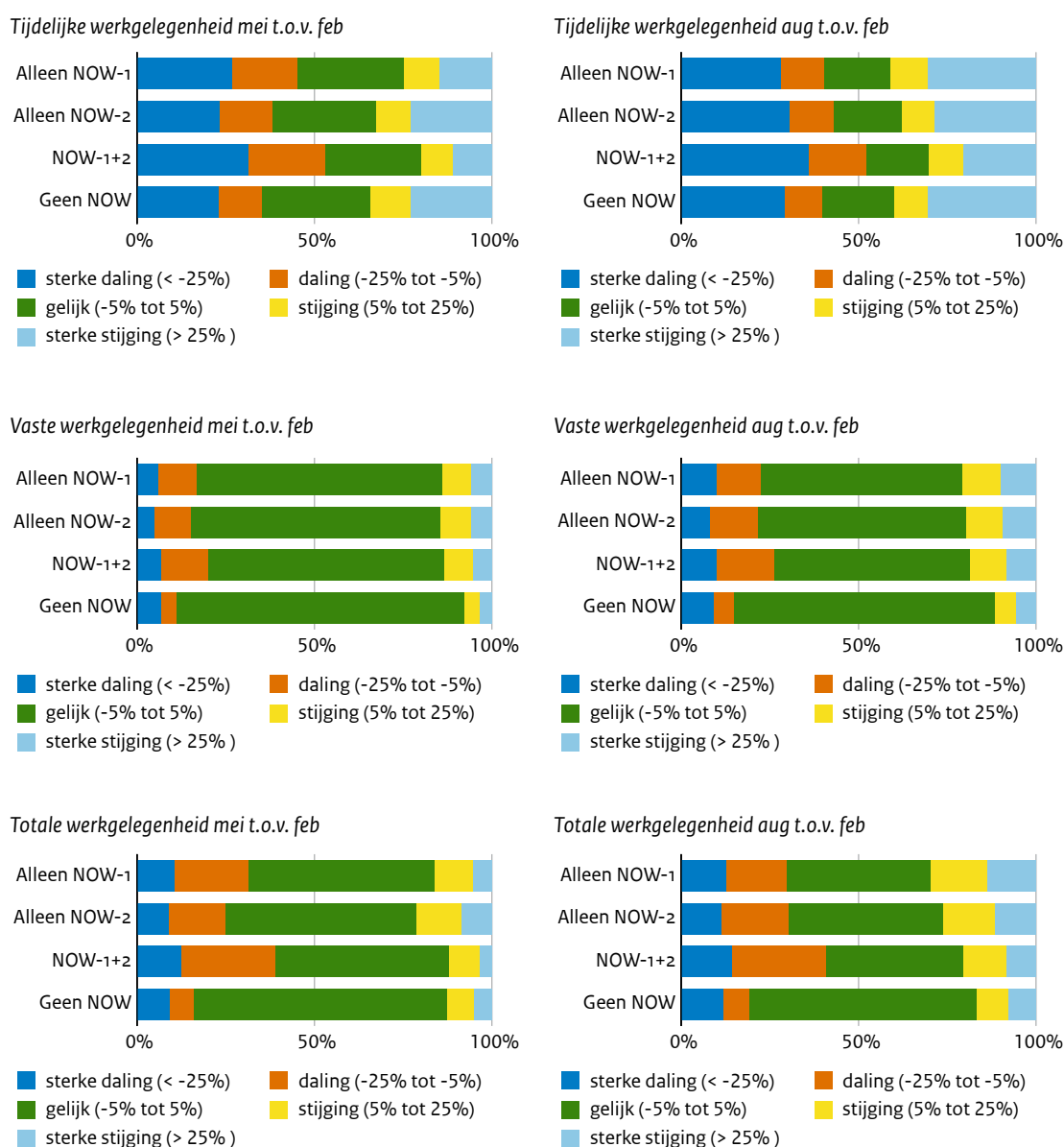
Geen NOW (fte x 1000)

4.3 Spreiding werkgelegenheidsontwikkeling

In de vorige paragraaf is gekeken naar de *gemiddelde* werkgelegenheidsontwikkeling. De ontwikkeling is echter niet voor alle bedrijven gelijk. Om een beter beeld te krijgen van de spreiding in werkgelegenheidsontwikkeling is gekeken naar de daling c.q. stijging van de werkgelegenheid op twee momenten in 2020: mei ten opzichte van februari (tijdens de eerste lockdown) en augustus ten opzichte van februari (na de eerste lockdown). Figuur 5 laat deze spreiding zien. Vooral bij de tijdelijke werkgelegenheid zijn de verschillen tussen bedrijven groot: een relatief groot deel van de bedrijven kent ofwel een sterke daling of wel een sterke stijging van de werkgelegenheid. Dit is overigens te zien voor zowel de drie groepen bedrijven die gebruik maken van de NOW als voor de bedrijven die geen NOW gebruiken.

Figuur 5 Werkgelegenheid (fte) in mei (l) en augustus (r) ten opzichte van februari.

De figuren laten daarnaast ook zien dat bij de vaste werkgelegenheid, zowel in mei als in augustus, het aandeel bedrijven met een stijging in de werkgelegenheid bij gebruikers van de NOW-regeling groter is dan bij niet-gebruikers. Dit is opmerkelijk want figuur 2 laat zien dat de vaste werkgelegenheid in totaliteit is gedaald bij de drie groepen NOW-gebruikers en gestegen bij de niet-gebruikers.

5. Verdiepende analyse

In paragraaf 4.2 en 4.3 vergelijken we de werkgelegenheid van gebruikers en niet-gebruikers van de NOW onderling. Hierbij wordt echter geen rekening gehouden met achtergrondkenmerken van de bedrijven. Om een zuiverder beeld te krijgen, voeren we twee soorten verdiepende econometrische analyses uit waarin we voor bepaalde achtergrondkenmerken corrigeren. We vergelijken daarbij zowel de vaste als tijdelijke werkgelegenheid van bedrijven die NOW-1 en/of NOW-2 ontvangen met bedrijven in de referentiepopulatie (d.w.z. met minimaal 1 werknemer in februari 2020) die geen NOW-ontvangen. Eerst wordt middels een lineaire regressie onderzocht in welke mate de ontwikkeling van de werkgelegenheid voor, tijdens en na de eerste lockdown kan worden verklaard door de achtergrondkenmerken en wel of geen gebruik van de NOW-regelingen. Vervolgens wordt in paragraaf 5.2 een paneldata-analyse uitgevoerd om op een gedetailleerdere manier maand-op-maand veranderingen te kunnen verklaren.

5.1 Lineaire regressie

Om de samenhang tussen NOW-gebruik en de werkgelegenheid te onderzoeken wordt eerst een lineaire regressie uitgevoerd. De te verklaren variabele is de verandering in werkgelegenheid in mei 2020 (tijdens de eerste lockdown) ten opzichte van februari 2020, respectievelijk augustus (na de eerste lockdown) ten opzichte van februari 2020. Daar er drie mogelijkheden zijn voor het NOW-gebruik, nemen we drie 'onafhankelijke' variabelen op in de regressie: 1) gebruik van alleen NOW-1; 2) gebruik van alleen NOW-2; en 3) gebruik van zowel NOW-1 als NOW-2.¹² Samenstellingseffecten spelen ook een rol: de verschillende groepen bestaan uit allerlei soorten bedrijven met andere achtergrondkenmerken. In sectoren zoals de horeca en cultuursector wordt bijvoorbeeld meer gebruik gemaakt van de NOW dan in andere sectoren zagen we in hoofdstuk 4. Ook kan de omvang, productiviteit en financiële positie van bedrijven verschillend zijn in de verschillende groepen. We controleren daarom tevens voor bedrijfsprestaties en achtergrondkenmerken. Hiervoor worden sector, grootteklasse, liquiditeit in 2019, solvabiliteit in 2019 en arbeidsproductiviteit in 2019 gebruikt. Alle onafhankelijke variabelen zijn als dummy variabelen geoperationaliseerd (waarde 0 of 1) opgenomen in de regressie.

Tabel 3 Lineaire regressies van de relatieve verandering in werkgelegenheid op NOW-gebruik

Modeluitkomsten	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
Uitkomstmaat werkgelegenheid	Mei / feb Vast	Aug / feb Vast	Mei / feb Tijdelijk	Aug / feb Tijdelijk	Mei / feb Totaal	Aug / feb Totaal
Alleen NOW-1 gebruik	0.024*** [0.004]	0.019*** [0.004]	-0.087*** [0.011]	0.012 [0.025]	-0.002 [0.006]	0.010* [0.006]
Alleen NOW-2 gebruik	0.043*** [0.013]	0.049*** [0.014]	-0.062* [0.037]	-0.131 [0.085]	0.027 [0.020]	0.014 [0.020]
NOW-1 en NOW-2 gebruik	0.031*** [0.004]	0.030*** [0.005]	-0.156*** [0.013]	-0.262*** [0.029]	-0.020*** [0.007]	-0.076*** [0.007]
N	390063	390063	212653	212653	440478	440478
Adjusted R2	0.624	0.580	0.224	0.071	0.369	0.397
Gecontroleerd voor:						
- Sector	ja	ja	ja	ja	ja	ja
- Grootteklasse	ja	ja	ja	ja	ja	ja
- Financiële positie in 2019	ja	ja	ja	ja	ja	ja
- Productiviteit in 2019	ja	ja	ja	ja	ja	ja

¹² Onderling zijn deze variabelen natuurlijk niet helemaal onafhankelijk.

Tabel 3 laat zien dat de vaste werkgelegenheid voor de NOW-gebruikers positiever is verlopen dan voor niet NOW-gebruikers. Dit geldt voor alle drie de groepen NOW-gebruiker (van alleen NOW-1, van alleen NOW-2 en van een combinatie van NOW-1 en NOW-2), en zowel voor de periode februari tot en met mei (kolom 1) als voor de langere periode (tot en met augustus, kolom 2). Dit terwijl als we niet corrigeren voor achtergrondkenmerken de werkgelegenheid voor deze drie groepen is gedaald en voor de groep niet NOW-gebruikers juist is gestegen (zie hoofdstuk 4). Dit suggereert dat zonder de NOW de daling voor deze groepen mogelijk nog groter zou zijn geweest. Mogelijk hangt dit samen met dat de NOW een korting oplegde op afname vaste werkgelegenheid, terwijl bedrijven die geen gebruik maakten van de NOW hun werkgelegenheid konden aanpassen.

De resultaten zijn anders voor de tijdelijke werkgelegenheid. Bij de NOW-gebruikers is er namelijk sprake van een relatieve daling van de tijdelijke werkgelegenheid ten opzichte van niet-gebruikers. Voor de periode tot en met mei (dus in de lockdown, kolom 3) zien we dat terug bij alle drie de mogelijkheden voor NOW-gebruik. Over de langere periode verschilt het beeld echter iets. In augustus (kolom 4) is de tijdelijke werkgelegenheid van NOW-1-gebruikers weer terug op het niveau van februari (een statistisch niet significante stijging van 1 procent), maar bij de gebruikers van NOW-1 én NOW-2 is verschil met niet gebruikers juist significant negatief. Bij deze bedrijven herstelt de tijdelijke werkgelegenheid zich blijkbaar (nog) niet over de langere periode. Bedrijven die zowel NOW-1 als NOW-2 ontvangen ook nog tegemoetkoming in de maand augustus. Deze bedrijven hebben te maken met een verwacht omzetverlies over een langere periode. Het is daarom ook wel logisch dat deze bedrijven nog niet hersteld zijn tot het niveau voor de start van de coronacrisis. De verschillen in tijdelijke werkgelegenheid zijn bovendien groter dan die op vaste werkgelegenheid. De econometrische resultaten zijn in lijn met wat er in figuren 2 tot en met 4 wordt getoond. Vooral in tijdelijke werkgelegenheid zijn er zichtbare verschillen, met in augustus een herstel bij gebruikers die enkel gebruik hebben gemaakt van NOW-1.

5.2 Panelanalyses

In de lineaire regressie kijken we naar twee peilmomenten: mei 2020 ten opzichte van februari 2020 en augustus 2020 ten opzichte van februari 2020. Een andere invalshoek is om maand-op-maand veranderingen in beeld te brengen. Dit kan door gebruik te maken van paneldata analyse. Niet alleen wordt daarmee de ontwikkeling in de tijd zichtbaar, ook kan in de panelanalyse gecorrigeerd worden voor het moment van de gekozen periode van omzetverlies. Dit moment kan per bedrijf verschillend zijn, zoals we in figuur 1 zagen.¹³ De hypothese is dan dat de negatieve ontwikkeling van de tijdelijke werkgelegenheid voor NOW-gebruikers samenvalt met de periode waarin bedrijven verwachten omzetverlies te leiden, iets wat niet terug te zien is in figuren 2 en 3 omdat deze periodes een verschillend startmoment van aanvraag kunnen hebben.

In de panelanalyse volgen we alle bedrijven (die in februari 2020 minimaal 1 werknemer in dienst hadden) tot en met oktober 2020 maand op maand. We maken hier gebruik van een analyse met zogenaamde *fixed effects*¹⁴, waarmee veranderingen in de werkgelegenheid worden verklaard door andere, exogene veranderingen. Een voordeel van deze analyse is dat gecorrigeerd wordt voor bedrijfsspecifieke kenmerken die niet veranderen over de tijd. Hierdoor zijn bedrijven onderling beter vergelijkbaar. Het nadeel is dat hiermee verondersteld wordt dat deze (door de tijd constante) verschillen tussen bedrijven (zoals sector en grootteklasse) geen verklaring kunnen zijn voor veranderingen in werkgelegenheid. Om dit te ondervangen zijn extra analyses op het niveau van bedrijfstak en grootteklasse uitgevoerd.

De te verklaren variabele van de panelanalyses is de *relatieve werkgelegenheid* in maand x ten opzichte van februari (oftewel een index van de fte, met februari=1).¹⁵ De coëfficiënten van het model zijn te interpreteren als *verschil in* procentuele verandering van de werkgelegenheid ten opzichte van februari tussen gebruikers en niet-gebruikers.

¹³ De variabele NOW geeft in deze analyse nu aan wanneer de NOW-1 ingaat. De variabele is 0 vóór de eerste maand van gebruik van de NOW-1, en 1 vanaf de eerste maand van gebruik. Hiermee kan dus worden gemeten wat er gebeurt bij ingang van de NOW-1. Met lags van deze variabele wordt vervolgens gekeken naar wat er gebeurt in de maanden die daarop volgen. Dit wordt ook zo gedaan voor het combinatiegebruik van NOW-1 en NOW-2 en gebruik van alleen NOW-2.

¹⁴ Een analyse met random effects leverde geen andere inzichten op.

¹⁵ Dit maakt grote en kleine bedrijven onderling beter vergelijkbaar dan wanneer gebruik wordt gemaakt van een niet geïndexeerde uitkomstmaat.

Verder wordt er als te verklaren variabele gevarieerd in vaste, tijdelijke en totale werkgelegenheid.¹⁶ In alle analyses kijken we naar verschillen in de werkgelegenheid tussen NOW-gebruikers en niet-gebruikers per maand, vanaf het moment dat de periode van verwacht omzetverlies in gaat voor de gebruikers. In de analyses corrigeren we tot slot voor seizoenseffecten.¹⁷ Seizoenseffecten kunnen sterk verschillen per sector. In de volgende stap is er daarom voor gekozen om deze maanddummy's tevens te kruisen met sector. Op deze manier wordt een trend per sector geschat, waardoor sectoren onderling beter vergelijkbaar worden.

Doordat de periode van verwacht omzetverlies niet voor alle bedrijven op hetzelfde moment ingaat, worden niet alle bedrijven even lang gevolgd in de panelanalyse. Het eerste moment in de analyse is de begindatum van de steun ($t = 1$). Indien een bedrijf NOW-1 heeft ontvangen met begindatum maart 2020, dan is maart $t=1$ en oktober $t = 8$. Indien een bedrijf NOW-1 heeft ontvangen met begindatum april 2020, dan is april $t = 1$ en oktober $t = 7$. Dit betekent dat het aantal observaties minder is voor tijdsperiode $t = 7$ en $t = 8$. De schattingen van deze punten hebben dus een grotere onzekerheid.

De uitkomsten van de panelanalyse zijn in lijn met de uitkomsten van de lineaire regressie. In de onderstaande figuren is te zien dat bedrijven die alleen van de NOW-1 gebruikmaken en bedrijven die zowel NOW-1 als NOW-2 gebruiken, vergelijkbare patronen vertonen zoals eerder beschreven in figuren 2 en 3. Bij gebruikers van de NOW-1 loopt de tijdelijke werkgelegenheid terug in de maanden waarin NOW wordt ontvangen (maanden 1, 2 en 3 in de grafiek, waarbij maand 1 de eerste maand is waarin het bedrijf NOW ontvangt), terwijl de tijdelijke werkgelegenheid na afloop van de steun weer aantrekt. Bij gebruikers van NOW-1 en NOW-2 is dit herstel niet te zien. De vaste werkgelegenheid ontwikkelt zich juist licht positiever bij gebruikers van de NOW-1 en gebruikers van NOW-1 en NOW-2 ten opzichte van niet-gebruikers.

Bij het resultaat van NOW-2-gebruik past een kanttekening. NOW 2 kan maar voor kortere periode worden gevolgd, omdat de startdatum van NOW-2-steun later in het jaar was. Het beeld dat hieruit volgt is echter vergelijkbaar met het verloop voor NOW-1-gebruikers.

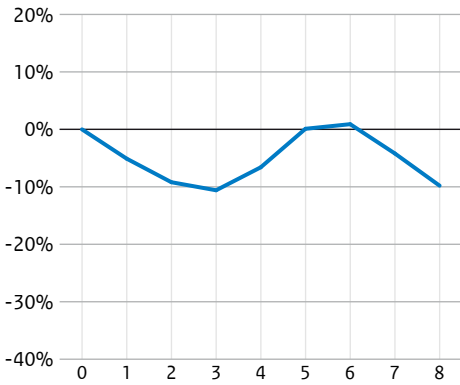
---

¹⁶ D.w.z. werkgelegenheid van vaste contracten en werkgelegenheid van tijdelijke contracten (waaronder tevens uitzendkrachten, oproepkrachten en stagiairs).

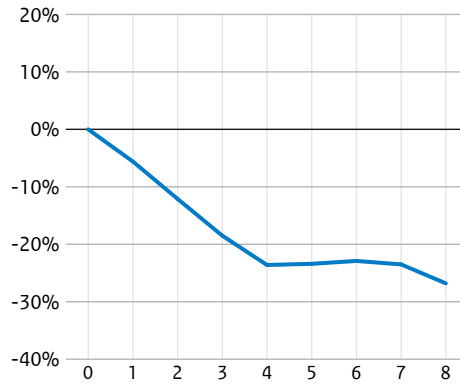
¹⁷ De ingangperiode van verwacht omzetverlies is niet voor alle bedrijven hetzelfde en wordt dus niet door de seizoensdummies opgepikt. De periode waarin de ontslagboete geldt wordt nu wel opgepikt door deze dummies.

Figuur 6 Maandelijks verloop van de verschillen in tijdelijke, vaste en totale werkgelegenheid voor NOW-1 en NOW-1+2 en NOW-2 na aanvang steun ten opzichte van niet-gebruikers

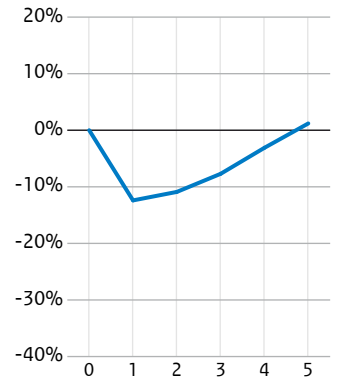
Tijdelijke werkgelegenheid, alleen NOW-1

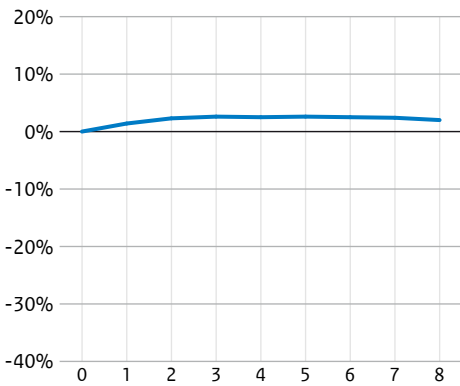
Tijdelijke werkgelegenheid, NOW-1+2

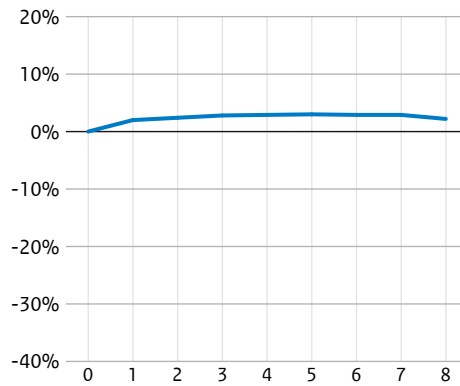
Tijdelijke werkgelegenheid, NOW-2

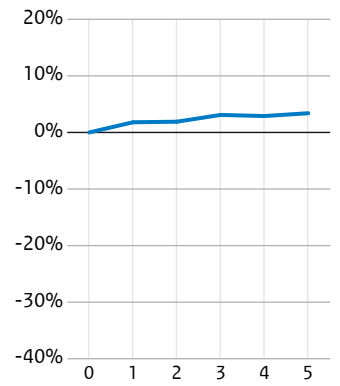
Vaste werkgelegenheid, alleen NOW-1

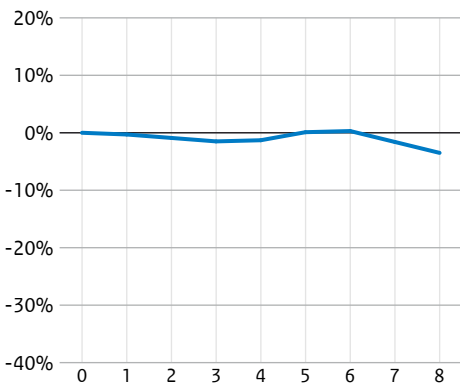
Vaste werkgelegenheid, NOW-1+2

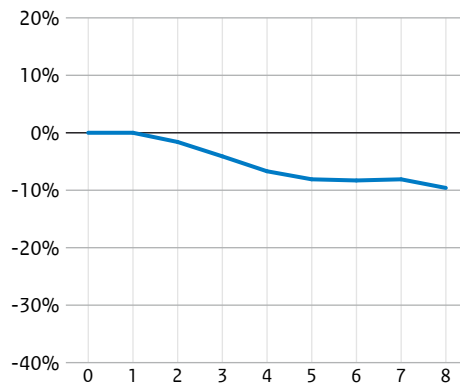
Vaste werkgelegenheid, NOW-2

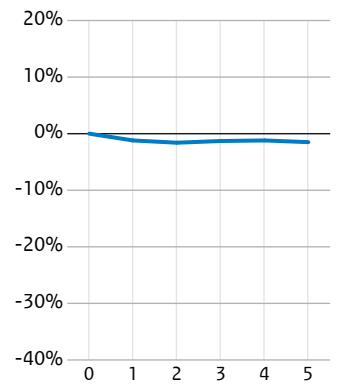
Totale werkgelegenheid, alleen NOW-1

Totale werkgelegenheid, NOW-1+2

Totale werkgelegenheid, NOW-2

Robuustheid panelanalyses in laatste maanden

In maanden 7 en 8 (dat wil zeggen: de 7e en 8e maand na ontvangen van de eerste NOW-1-steun) van de analyses voor NOW-1-gebruikers en NOW-1+2-gebruikers, is te zien dat de lijn in meerdere grafieken afbuigt naar beneden. De resultaten in deze maanden zijn echter minder robuust, omdat deze plaatsvinden aan het begin van de nieuwe lockdown (september/oktober). Het was in deze maanden al mogelijk om NOW-3.1 aan te vragen, maar daar waren bij het uitvoeren van deze analyses nog geen (volledige) gegevens over beschikbaar. Ditzelfde geldt voor de maanden 4 en 5 in voor NOW-2 gebruikers (grafieken aan de rechterkant). Er zijn bijna 35.000 bedrijven die zowel NOW-3.1 als NOW 1 en 2 hebben aangevraagd. De analyse pikt voor die laatste maanden mogelijk ook dus deels NOW-3-gebruik op. Dit geldt voor bedrijven die met de NOW-1 zijn gestart in maart of april en/of met de NOW-2 in juni of juli. In het geval dat de NOW-1 in mei is gestart en/of de NOW-2 in augustus.

5.3 Mogelijke verklaringen bevindingen

De Nederlandse arbeidsmarkt is de afgelopen jaren geflexibiliseerd: meer tijdelijk en relatief minder vast (zie CPB, 2016). Flexibele arbeidsrelaties versterken het aanpassingsvermogen van de economie. Bedrijven kunnen hun productie met een flexibele schil gemakkelijker op- en afschalen bij conjuncturele schommelingen. Het CPB constateert dat de Nederlandse wet- en regelgeving leidt tot verschillen in de kosten en risico's tussen flexibele en vaste arbeidsrelaties. Dit heeft ook bijgedragen aan de flexibilisering, want de verschillen in kosten en risico's geven werkgevers een prikkel om vaker voor flexibele arbeidsrelaties te kiezen.

Op basis van de econometrische analyses lijkt de NOW-steun (in samenhang met de coronacrisis) van invloed te zijn geweest op de verhouding vast/flexibel. Bij zowel de lineaire regressie als bij de panelanalyse vinden we dat het aantal vaste banen relatief is toegenomen onder NOW-gebruikers in vergelijking met niet-gebruikers. Dat beeld is omgekeerd bij de tijdelijke banen. De flexibiliseringstendens van de Nederlandse arbeidsmarkt van de afgelopen jaren lijkt (tijdelijk) omgebogen te zijn in 2020.

Hoe valt dit te verklaren? We zien drie mogelijke verklaringen voor deze breuk, maar verder onderzoek is nodig en ook of deze breuk tijdelijk is. Ten eerste, de NOW neemt weliswaar een deel van de financiële prikkel weg om flexibele krachten niet in te zetten bij een sterke terugval in de omzet, maar niet volledig. Dit omdat de NOW niet de totale loonkosten vergoedt. Voor vast personeel is de prikkel voor de werkgever om in te krimpen minder sterk, omdat het reguliere ontslagrecht geldig blijft en bij NOW-1 er een extra korting op de subsidie plaatsvond bij bedrijfseconomisch ontslag. Dit is een mogelijke verklaring voor de daling van de tijdelijke werkgelegenheid bij bedrijven die gebruikmaken van de NOW. Bedrijven kunnen kosten besparen door in hun flexibele schil werknemers te laten gaan of minder in te zetten vanwege de schommelingen veroorzaakt door de beperkende maatregelen en de lockdowns, zonder dat dit leidt tot kortingen op de NOW-steun, anders dan de reguliere vermindering van de subsidie bij de vaststelling door de daling van de loonsom. Een tweede mogelijke verklaring is dat, anticiperend op de krappe arbeidsmarkt van voor de corona-uitbraak en mede door de NOW-steun, bedrijven er voor kiezen om vooralsnog het vaste personeel aan te houden (labour hoarding) en daarmee ook de continuïteit te borgen.¹⁸ Een andere mogelijkheid is dat werknemers met een tijdelijk contract zelf weg zijn gegaan en op zoek zijn of waren naar een andere baan, bijvoorbeeld omdat ze verwachtten dat hun tijdelijk contract niet verlengd zou worden.

¹⁸ Ebbinghaus, B. en Leherer, L., 2021, Labour hoarding during the pandemic: Assessing the impact of job retention schemes in Europe. LSE Blog gepubliceerd op 1 juni 2021.

6. Conclusies

Om te onderzoeken in welke mate banen behouden zijn gebleven, is onderzocht of er (statistisch significante) verschillen in de werkgelegenheidsontwikkeling bestaan tussen gebruikers en niet-gebruikers van de NOW-1 en NOW-2.

De *beschrijvende* analyse van de beschikbare data laat zien dat de vaste werkgelegenheid bij gebruikers van de NOW-regelingen licht daalt, terwijl voor niet-gebruikers een lichte stijging te zien is. De verschillen zijn groter als we kijken naar de tijdelijke werkgelegenheid: daarin heeft de werkgelegenheid van NOW-gebruikers zich negatief ontwikkeld ten opzichte van niet-NOW-gebruikers.

Bij gebruikers van alleen de NOW-1-regeling is te zien dat de tijdelijke werkgelegenheid in de maanden maart tot en met mei daalt, om daarna weer ongeveer op het oude niveau terug te komen. Bij NOW-1 gebruikers die ook NOW-2 gebruiken is dit herstel er (nog) niet (na drie maanden) en daalt het aantal tijdelijke werkers. De daling van tijdelijke werkgelegenheid wordt gevormd door zowel een afname in oproepkrachten als een afname in werknemers met een contract voor bepaalde tijd.

De *lineaire regressies*, waarin we de verschillen in de werkgelegenheid in mei en in augustus (beide ten opzichte van februari) schatten tussen gebruikers en niet-gebruikers van de NOW, bevestigen dit beeld: de tijdelijke werkgelegenheid van gebruikers van zowel de NOW-1 als NOW-2 is in mei en in augustus significant lager dan de werkgelegenheid van niet-gebruikers. Voor alleen de NOW-1 is er alleen significant negatief verschil voor mei. Voor augustus is er een klein positief, maar niet significant verschil.

De regressie analyse laat daarentegen positief significante verschillen zien voor de vaste werkgelegenheid ten opzichte van niet-gebruikers als we corrigeren voor allerlei achtergrondkenmerken. Gebruikers van de NOW-regeling laten dus een sterkere werkgelegenheidsgroei zien ten opzichte van niet-gebruikers en dat beeld is dus anders dan het globale beeld bij de beschrijvende analyse waar de werkgelegenheid voor deze drie groepen is gedaald en voor de groep niet NOW-gebruikers juist is gestegen. Dit geldt voor alle drie de groepen NOW-gebruikers (alleen NOW-1, alleen NOW-2 en zowel NOW-1 als NOW-2). Zonder de NOW zou de daling voor deze groepen mogelijk nog groter zijn geweest.

In de lineaire regressie kijken we naar twee peilmomenten: mei 2020 ten opzichte van februari 2020 en augustus 2020 ten opzichte van februari 2020. Een andere invalshoek is om maand-op-maand veranderingen in beeld te brengen. Hierbij maken we gebruik van *paneldata analyse*. Niet alleen wordt daarmee de ontwikkeling in de tijd zichtbaar, ook kan in de panelanalyse gecorrigeerd worden voor het moment van ingaan van de steun. De uitkomsten uit deze analyses zijn consistent met die van de lineaire en beschrijvende analyse. De tijdelijke werkgelegenheid bij NOW-1-gebruikers is lager tijdens de drie maanden waarin steun is ontvangen, om vervolgens weer terug te keren naar het niveau van voor de steun. Voor gebruikers van de NOW-1 en NOW-2 is dit herstel er (nog) niet. Mogelijk komt dit omdat bedrijven die zowel NOW-1 als NOW-2 hebben gebruikt er slechter voor stonden of een groter nadeel hebben ondervonden van de door corona-beperkende maatregelen, dan bedrijven die alleen NOW-1 aanvroegen. Deze bedrijven ervaren dus ook langer de negatieve gevolgen. De vaste werkgelegenheid ontwikkelt zich juist licht positiever bij gebruikers van de NOW-1 en gebruikers van NOW-1 en NOW-2 ten opzichte van niet-gebruikers.

De uitkomsten van regressies bevestigen de hypothese dat de NOW (in samenhang met de coronacrisis) in ieder geval op korte termijn gevolgen heeft gehad voor de verhouding tussen de vaste en tijdelijke werkgelegenheid: relatief meer vast, minder tijdelijk. De flexibiliseringstendens van de Nederlandse arbeidsmarkt van de laatste jaren lijkt daarmee (tijdelijk) te zijn omgebogen. We opperen een drietal verklaringen, maar verder onderzoek is nodig. Een mogelijke verklaring voor de daling van de tijdelijke werkgelegenheid bij bedrijven die gebruikmaken van de NOW kan de volgende zijn. Bedrijven konden kosten besparen door in hun flexibele schil werknemers te laten gaan of minder in te zetten, zonder dat dit leidde tot extra kortingen op de NOW-steun anders dan de reguliere vermindering van de subsidie bij de vaststelling door de daling van de loonsom. Bedrijven met NOW hebben in principe sowieso te kampen met grote (verwachte) omzetverliezen, waardoor ze hun productieproces en personeelsbestand moeten aanpassen om te overleven. De NOW-subsidie geeft namelijk geen totale dekking van de loonkosten. En dan ligt inkrimping van de flexibele schil eerder voor de hand, vanwege het ontslagrecht bij vast personeel. Een andere mogelijkheid is dat, anticiperend op de krappe arbeidsmarkt voor de corona-uitbraak, bedrijven er – mede door de NOW-steun – voor kiezen om vooralsnog het vaste personeel aan

te houden (labour hoarding) en daarmee ook de continuïteit en het opgebouwde menselijk kapitaal te borgen. Een derde mogelijkheid is dat werknemers met een tijdelijk contract zelf weg zijn gegaan en op zoek zijn of waren naar een andere baan, of met pensioen zijn gegaan. Dit vanwege de verwachting dat hun tijdelijk contract niet verlengd zou gaan worden of de intrinsieke motivatie hebben om bij een bedrijf te werken dat minder of geen negatieve gevolgen ondervindt van de coronamaatregelen.

Bijlage A: Schattingsresultaten

Tabel 4 Lineaire regressies van de relatieve verandering in werkgelegenheid op bedrijfskenmerken en NOW-gebruik

Variabele	Mei / feb	Aug / feb	Mei / feb Tijdelijk	Aug / feb Tijdelijk	Mei / feb Vast	Aug / feb Vast
A Landbouw	1.207***	1.242***	1.860***	2.251***	0.934***	0.943***
	[0.017]	[0.017]	[0.040]	[0.092]	[0.011]	[0.012]
B- E Nijverheid (geen bouw)	0.926***	0.914***	0.984***	0.950***	0.909***	0.903***
	[0.013]	[0.013]	[0.028]	[0.065]	[0.008]	[0.009]
F Bouwnijverheid	0.940***	0.918***	1.049***	0.972***	0.923***	0.920***
	[0.013]	[0.013]	[0.029]	[0.067]	[0.008]	[0.009]
G Handel	0.914***	0.921***	0.978***	1.030***	0.906***	0.904***
	[0.011]	[0.011]	[0.025]	[0.059]	[0.007]	[0.008]
H Vervoer en opslag	0.914***	0.913***	0.977***	1.032***	0.912***	0.910***
	[0.016]	[0.015]	[0.032]	[0.075]	[0.010]	[0.011]
I Horeca	0.856***	1.173***	0.882***	1.425***	0.887***	0.916***
	[0.013]	[0.013]	[0.027]	[0.062]	[0.009]	[0.009]
J Informatie en communicatie	0.924***	0.908***	0.934***	0.812***	0.924***	0.927***
	[0.013]	[0.013]	[0.030]	[0.070]	[0.008]	[0.009]
K Financiële dienstverlening	0.823***	0.764***	0.769***	0.564***	0.879***	0.874***
	[0.015]	[0.015]	[0.046]	[0.107]	[0.009]	[0.010]
L Verhuur en handel van onroerend goed	0.900***	0.876***	0.888***	0.920***	0.911***	0.915***
	[0.017]	[0.016]	[0.042]	[0.097]	[0.010]	[0.011]
M Specialistische zakelijke diensten	0.909***	0.890***	0.911***	0.809***	0.913***	0.912***
	[0.011]	[0.011]	[0.026]	[0.060]	[0.007]	[0.007]
N Verhuur en overige zakelijke diensten	0.930***	0.993***	1.000***	1.045***	0.925***	0.932***
	[0.013]	[0.013]	[0.028]	[0.064]	[0.008]	[0.009]
P Onderwijs	0.830***	0.825***	0.794***	0.544***	0.872***	0.888***
	[0.021]	[0.021]	[0.046]	[0.106]	[0.013]	[0.015]
Q Gezondheids- en welzijnszorg	0.857***	0.843***	0.765***	0.647***	0.917***	0.930***
	[0.016]	[0.016]	[0.038]	[0.089]	[0.010]	[0.011]
R Cultuur, sport en recreatie	0.798***	0.905***	0.738***	0.935***	0.903***	0.902***
	[0.019]	[0.019]	[0.043]	[0.099]	[0.012]	[0.014]
S Overige dienstverlening	0.863***	0.851***	0.856***	0.769***	0.892***	0.890***
	[0.015]	[0.014]	[0.031]	[0.072]	[0.010]	[0.010]
Overige sectoren en onbekend	0.879***	0.854***	0.956***	0.961***	0.898***	0.905***
	[0.057]	[0.056]	[0.096]	[0.222]	[0.034]	[0.037]
Grootteklasse (ref = 1 WP)						
2-9 WP	0.014***	0.004	0.037**	0.049	0.027***	0.029***
	[0.003]	[0.006]	[0.017]	[0.031]	[0.003]	[0.004]
10-49 WP	0.023***	0.017**	0.065***	0.136***	0.044***	0.049***
	[0.003]	[0.007]	[0.017]	[0.032]	[0.004]	[0.005]
50-249 WP	0.023***	0.002	-0.013	-0.070*	0.055***	0.052***
	[0.005]	[0.011]	[0.022]	[0.041]	[0.006]	[0.008]
250+ WP	0.019*	-0.004	-0.053	-0.176***	0.083***	0.067***
	[0.011]	[0.023]	[0.037]	[0.068]	[0.013]	[0.015]

Variabele	Mei / feb	Aug / feb	Mei / feb Tijdelijk	Aug / feb Tijdelijk	Mei / feb Vast	Aug / feb Vast
Liquiditeit (ref = < 1)						
1-2	-0.006	-0.010	-0.015	0.022	0.002	0.004
	[0.009]	[0.009]	[0.017]	[0.040]	[0.005]	[0.006]
2-5	-0.005	0.003	-0.018	-0.001	-0.001	-0.003
	[0.010]	[0.010]	[0.022]	[0.050]	[0.006]	[0.007]
5+	-0.004	-0.009	-0.002	0.080	-0.003	-0.013*
	[0.011]	[0.011]	[0.029]	[0.067]	[0.007]	[0.007]
onbekend	0.039	0.023	-0.189	-0.280	0.019	0.003
	[0.146]	[0.144]	[0.252]	[0.584]	[0.089]	[0.098]
Solvabiliteit (ref = < 0)						
0-0.4	0.016	0.026**	0.044**	0.039	0.021***	0.024***
	[0.011]	[0.010]	[0.022]	[0.050]	[0.006]	[0.007]
0.4-0.7	0.021*	0.021*	0.034	-0.004	0.022***	0.018**
	[0.011]	[0.011]	[0.024]	[0.055]	[0.007]	[0.007]
0.7-1	0.023*	0.020*	0.039	0.007	0.027***	0.020**
	[0.012]	[0.012]	[0.029]	[0.066]	[0.007]	[0.008]
onbekend	0.010	0.058	0.204	0.329	0.019	0.026
	[0.146]	[0.144]	[0.253]	[0.584]	[0.089]	[0.098]
Productiviteit (ref = < € 85000)						
€ 85.000 - € 150.000	0.021***	0.022***	0.028*	0.031	0.013***	0.016***
	[0.007]	[0.007]	[0.015]	[0.036]	[0.005]	[0.005]
€ 150.000 - € 300.000	0.028***	0.029***	0.043***	0.026	0.020***	0.025***
	[0.007]	[0.007]	[0.015]	[0.035]	[0.004]	[0.005]
> € 300.000	0.055***	0.083***	0.044***	0.031	0.034***	0.051***
	[0.007]	[0.007]	[0.016]	[0.037]	[0.005]	[0.005]
onbekend	0.073***	0.091***	0.167***	0.297***	0.025***	0.030***
	[0.011]	[0.011]	[0.027]	[0.064]	[0.007]	[0.008]
Alleen NOW-1 gebruik	-0.002	0.010*	-0.087***	0.012	0.024***	0.019***
	[0.006]	[0.006]	[0.011]	[0.025]	[0.004]	[0.004]
Alleen NOW-2 gebruik	0.027	0.014	-0.062*	-0.131	0.043***	0.049***
	[0.020]	[0.020]	[0.037]	[0.085]	[0.013]	[0.014]
NOW-1 en NOW-2 gebruik	-0.020***	-0.076***	-0.156***	-0.262***	0.031***	0.030***
	[0.007]	[0.007]	[0.013]	[0.029]	[0.004]	[0.005]
N	440478	440478	212653	212653	390063	390063
R2	0.369	0.397	0.224	0.072	0.624	0.580
Adjusted R2	0.369	0.397	0.224	0.071	0.624	0.580

Tabel 5 Resultaten panelanalyses van de relatieve verandering in werkgelegenheid op bedrijfskenmerken en NOW-gebruik

	fte totaal	fte vast	fte tijdelijk
Alleen NOW-1 maand 1	-0.0027	0.0137 ***	-0.0513 ***
Alleen NOW-1 maand 2	-0.0064	0.0091 ***	-0.0410 *
Alleen NOW-1 maand 3	-0.0060	0.0032	-0.0141
Alleen NOW-1 maand 4	0.0022	-0.0010	0.0400 *
Alleen NOW-1 maand 5	0.0137 **	0.0007	0.0673 ***
Alleen NOW-1 maand 6	0.0024	-0.0004	0.0085
Alleen NOW-1 maand 7	-0.0187 ***	-0.0018	-0.0517 **
Alleen NOW-1 maand 8	-0.0192 ***	-0.0038	-0.0555 **
NOW-1 maand 1, x NOW2-gebruik	0.0025	0.0064 *	-0.0048
NOW-1 maand 2, x NOW2-gebruik	-0.0089	-0.0052	-0.0234
NOW-1 maand 3, x NOW2-gebruik	-0.0198 **	0.0003	-0.0506 *
NOW-1 maand 4, x NOW2-gebruik	-0.0280 ***	0.0024	-0.0905 ***
NOW-1 maand 5, x NOW2-gebruik	-0.0271 ***	-0.0000	-0.0657 **
NOW-1 maand 6, x NOW2-gebruik	-0.0044	0.0001	-0.0031
NOW-1 maand 7, x NOW2-gebruik	0.0203 **	0.0011	0.0453 .
NOW-1 maand 8, x NOW2-gebruik	0.0039	-0.0027	0.0229
Alleen NOW-2 maand 1	-0.0118	0.0182 *	-0.1244 *
Alleen NOW-2 maand 2	-0.0040	0.0012	0.0158
Alleen NOW-2 maand 3	0.0028	0.0111	0.0317
Alleen NOW-2 maand 4	0.0006	-0.0013	0.0461
Alleen NOW-2 maand 5	-0.0023	0.0043	0.0424
n	438985	396649	233083
T	9	9	9
N	3950865	3534903	1991407

- De coëfficiënt van NOW-2 onder NOW-1 gebruikers is additioneel op de coëfficiënten van NOW-1 gebruikers, met als startmaand het begin van het gebruik van NOW-1
- De coëfficiënten van alleen NOW-2-gebruik zijn apart geschat met als startmaand het begin van het gebruik van NOW-2
- De coëfficiënten per maand zijn cumulatief
- De controlevariabelen zijn maanddummy's per sector (8 x 16 variabelen voor de 9 maanden en 16 sectoren) en zijn omwille van leesbaarheid niet opgenomen in deze tabel.
- De N voor de analyses van vaste en tijdelijke werkgelegenheid is kleiner dan voor de totale werkgelegenheid. Dit komt omdat er gedurende de analyseperiode bedrijven zijn die alleen maar tijdelijke of alleen maar vaste werknemers in dienst heeft gehad. In de analyses voor respectievelijk vaste en tijdelijke werkgelegenheid vallen deze bedrijven buiten de analyse.

Literatuur

Bos, Brenda, Erik Brouwer, Jaap Jansen en Tom Smits, 2021, Gebruik van financiële coronasteunmaatregelen: de relatie tussen bedrijfskenmerken en het gebruik, Te vinden op www.bedrijvenbeleidinbeeld.nl.

CBS, 2021, [Banen - Werkgelegenheid \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/publicaties/publicatie/2021/01/banen-werkgelegenheid)

CPB, 2016, Flexibiliteit op de arbeidsmarkt: Lusten en lasten ongelijk verdeeld, CPB Policy brief 2016/14.

Ebbinghaus, B. en Lehrer, L., 2021, Labour hoarding during the pandemic: Assessing the impact of job retention schemes in Europe. LSE Blog gepubliceerd op 1 juni 2021.

Dit is een publicatie van:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Prinses Beatrixlaan 2 | 2595 AL Den Haag

Postbus 93144 | 2509 AC Den Haag

T +31 (0) 88 042 42 42

E klantcontact@rvo.nl

www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | februari 2022

Publicatienummer: RVO 22400070

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen.

Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving.

RVO werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.